

νων τῶν παραδόξων πλασμάτων, δι' ὧν ἀρχαῖοι καὶ σύγχρονοι καλλιτέχναι ὑποστηρίζουσιν ἀρχιτεκτονικὰ ἐν οἰκοδομαῖς μέλη, ἢ σκεύη οἰκιακὰ καὶ ἐπιπλα. Ἄλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀναγλύφοις ἢ γραπτοῖς τοιχοκοσμήμασιν, ἐν ταῖς γραμμοπλοκίαις τοῦ Καντίου ταῖς συμμετρικαῖς, τεχνῖται, οἷοι ὁ Ραφαῆλος (ἐν ταῖς τοιχογραφίαις τοῦ Βατικανοῦ) ὁ Περουγῖνος (ἐν ταῖς ὀροφογραφίαις τοῦ Cambio ἐν Περουγίᾳ). Ὁ Γιούλιος Ῥωμάνος (ἐν τῷ Palazzo de Te τῆς Μαντούης). Ὁ Φρά Γιωβάνης de Verona²⁰ καὶ τόσοι τόσοι ἄλλοι φαίνονται ὀρμεμφύτως αἰσθανθέντες τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπομνήσωσι τοῖς ἀμυήτοις, ὅτι οἱ παιγνιώδεις τῶν γραμμῶν αὐτῶν ἐλιγμοὶ καὶ ἀναπτύξεις, αἱ συμπλοκαὶ καὶ διακλαδώσεις αὐτῶν, αἱ ἀρχαὶ καὶ καταλήξεις, κατὰ τε τὴν ἔκτασιν τῶν σχημάτων ὀλοκλήρων, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἔκφυσιν καὶ διάταξιν τῶν καθέκαστα μελῶν δὲν προέρχονται ἐκ τῆς παιγνιώδους ἰδιοτροπίας τῆς γραφίδος αὐτῶν ἀκολουθούσης τὴν ἄσκοπον τῆς φαντασίας αὐτῶν πτῆσιν, ἀλλ' εἶναι λελογισμένη συμβολικὴ ἐκδήλωσις ἀναλόγων κινήσεων μιᾶς ὀργανικῆς δυνάμεως ὅπισθεν τῶν γραμμῶν τούτων ἐμφωλευούσης. Πρὸς αἰσθητοποίησιν τούτων τῶν κινήσεων οἱ εἰρημένοι καλλιτέχναι, ποῦ μὲν παριστῶσι τὰς γραμμοπλοκίας αὐτῶν ἐκφουόμενας ἀπὸ φυτικοῦ τινος

20. Πρόχειρα παραδείγματα κοσμηματογραφίας ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀνωτέρω ζωγράφων δύναται νὰ ἔχη ὁ βουλόμενος ὡς καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐσχάτως πρὸς χρῆσιν τῶν γερμανικῶν σχολείων ἐκδοθεῖσιν: Kunsthistorische Bilderbogen. Leipzig. Seemann.

κορμοῦ ἐν εἴδει φανταστικῶν κλαδίσκων καὶ ἀκρεμόνων κατὰ τὸ ποσὸν τῆς ἐν τῷ κορμῷ κυκλοφορούσης φυτικῆς δυνάμεως ἀναπτυσσομένων, ποῦ δὲ ἐκφύουσιν αὐτὰς ὡς ὀργανικὰ μέλη παραδόξων τερατωδῶν πλασμάτων, τῶν ὁποίων ἡ μορφή ὄχι μόνον τὴν ἐστίαν τῆς ὑπ' αὐτὰ παλλούσης ζωῆς καὶ τῆς διὰ τὸ ὅλον διηκούσης δυνάμεως προσωποποιεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῆς ζωῆς καὶ τῆς δυνάμεως ταύτης χαρακτηρίζει. Κατὰ πόσον ὁμοίως τὸ στοιχεῖον τῆς ζωῆς καὶ τῆς δυνάμεως ἐν τοῖς συνελιγμοῖς καὶ περιπλοκαῖς τῶν γραμμῶν τούτων εἶναι ὁ κύριος τοῦ κάλλους παράγων πείθεται τις εὐθὺς ὡς στρέψη τὰ ὄμματα πρὸς τὰς διακοσμήσεις τῶν ὀροφῶν καὶ τῶν τοίχων Ἀθηναϊκῶν οἰκιῶν, ἐφ' ὧν αἱ ὑπὸ ἀμαθῶν ἀνθρώπων μηχανικῶς ἀποτυπούμεναι καμπύλαι ἢ ἐλικοειδεῖς γραμμαὶ σᾶς ἐμποιοῦσι τὴν ἀηδεστάτην ἐντύπωσιν νεκρῶν σκωλήκων, καὶ ὅταν ἡ συμμετρία αὐτῶν ᾖ ναι ἄμεμπτος.

Ἵστερον ἀπὸ τὴν μακρὰν ταύτην ἀνάπτυξιν δὲν ἐπιτρέπεται νομίζω, νὰ ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῆς θαυμαστῶς ὀρθοτάτης ἐρμηνείας, ἣν ὁ Πλωτῖνος πρῶτος ἔδωκεν ὡς πρὸς τὸ ἐπιλαμπόμενον ἐπὶ τῇ συμμετρίᾳ κάλλος. Τὸ τελευταῖον ἡμῶν παράδειγμα μᾶς ἀναμιμνήσκει ἀκουσίως, ὅτι οὐχὶ πλέον τῶν ἀγαλμάτων ἀλλ' ἐν γένει τῶν σχημάτων τὰ ζωτικώτερα εἶναι καλλίω, καὶν συμμετρότερα τὰ ἕτερα ἢ καὶ αἰσχίων ζῶν καλλίων τοῦ ἐν ἀγάλματι καλοῦ.

Ἄλλὰ τί λοιπόν! — Ἐρωτήση τις ἴσως. — Διατείνεσαι, ὅτι ὁ Πλωτῖνος εὕρισκεται ὡς πρὸς ταῦτα ὅλως

διόλου σύμφωνος με τὰς νεωτάτας καλολογικὰς θεωρίας, οἷας διετύπωσαν αὐτὰς οἱ σύγχρονοι ἐπὶ τῇ βάσει τὸς προόδου ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς ψυχολογίας; Τὸ κατ' ἐμὲ ἐθεώρησα καθῆκον μου νὰ ὑποδείξω τὴν συμφωνίαν ταύτην ἀληθῶς ὑφισταμένην. Ἐάν τις τώρα ἤθελεν εἶπει, ὅτι οὐχὶ ὁ Πλωτῖνος πρὸς τοὺς νεωτέρους, ἀλλ' οὗτοι συμφωνοῦσι πρὸς ἐκεῖνον, καθ' ὅσον οὐδὲν ἄλλο ποιούσιν ἀληθῶς παρὰ ἐρμηνεύουσι κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν συγχρόνων ἐπιστημῶν τὰ εὐρήματα τῆς πρωτουργοῦ τοῦ Πλωτίνου διανοίας, τόσω τὸ καλῆτερον διὰ τὸν Ἕλληνα φιλόσοφον. Ὅστις ἐνέκυψεν ἐπισταμένως εἰς τὴν μελέτην τῆς νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας, θὰ εὐρέθη βεβαίως εἰς τὴν περίστασιν ν' ἀμφιβάλῃ ἂν ὅ,τι ἀναγινώσκει παρὰ τοῖς τόσον συχνὰ κακῶς ἀκούουσιν Ἀλεξανδρινοῖς δὲν εἶναι αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ χθὲς ἀκόμη ἐθαύμαζεν ὡς πρωτότυπον ἰδέαν μεγάλου τινὸς τῶν νεωτέρων φιλοσόφου. Ἐὰν τοῦτο συμβαίνη συνεχῶς ὡς πρὸς τὴν μεταφυσικὴν τῶν πνευματιστῶν, πολὺ συχνότερον συμβαίνει ὡς πρὸς τὴν καλολογίαν ἐν γένει, ὡς θὰ ἴδωμεν καὶ κατωτέρω. Ἄλλως τε δὲ οὐχὶ ἡ τελευταῖον ἐκτεθεῖσα θεωρία συμπίπτει μετὰ τὴν τοῦ Πλωτίνου ὀλοσχερῶς, ἀλλ' ἡ διδασκαλία τοῦ Herder πολλῶ μᾶλλον, παρ' ὧ τὸ καλὸν ταυτίζεται τρόπον τινὰ μετὰ τὸ ἀληθὲς καὶ πραγματικόν, τοῦτο δὲ μηδὲν δέον²¹. Διότι, ἐὰν προϊόντως εὐρωμεν ἀληθῶς, ὅτι παρὰ Πλωτίνω τοιαύτη τις συνταύτισις λαμβάνει χώραν, θὰ γνωρίσωμεν ὅ-

21. Πρβλ. Zimmermann σελ. 435.

μως αὐτήν ὡς λογικὴν συνέπειαν τῶν ὄντολογικῶν αὐτοῦ ἀρχῶν, καθ' ἃς ἡ διὰ τῆς μορφῆς ἐκδηλουμένη ἰδέα δὲν ἔχει ὅπως παρὰ τοῖς νεωτέροις τὴν σημασίαν, ἣν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἀποδίδουσιν εἰς αὐτήν, ἀλλ' εἶναι ὑπερκόσμιος νοερὰ δύναμις, αἰτία τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης πραγματικῆς ὑπάρξεως τῶν ὄντων ἐν γένει.

Ἐπίσης συνέπεια τῆς ὄντολογίας τοῦ Πλωτίνου εἶναι τὸ ὅτι μεταφέρει τὴν κατὰ τῆς συμμετρίας πολεμικὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς τοῦ αἰσθητοῦ εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ ὑπὲρ αἰσθησιν κάλλους, ὅπου δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ τὸν παρακολουθήσωμεν ἔστω καὶ μακρόθεν.

Ῥητορικὴ, νόμοι, θεωρητικαὶ γνώσεις, ἐπιστῆμαι, ἐπιτηδεύματά τινα ἐν γένει, λέγει ὁ Πλωτῖνος — Ἐνν. Ι. βι. σελ. 51 — λογίζονται (ἐν πλατωνικῷ πνεύματι) μετὰ τῶν καλῶν. Νὰ παραδεχθῶμεν λοιπόν, ὅτι καὶ ἐνταῦθα αἰτία τοῦ καλοῦ εἶναι ἡ συμμετρία; Ἀλλά, θεωρήματα, ἀφηρημένα δηλονότι σκέψεις καὶ ἔννοιαι, πῶς δύνανται νὰ ὦσι σύμμετρα! Θὰ ἀποκριθῶσιν ὑποθέτω, ὅτι τὸ σύμμετρον ἐν τοῖς τοιούτοις εἶναι ἡ πρὸς ἀλλήλας συμφωνία καὶ ὁμολογία τῶν κρίσεων, ἡ λογικὴ ἀκολουθία ἐν τῷ συλλογίζεσθαι καὶ τὰ τοιαῦτα. Πλὴν τότε θὰ ἔχωμεν ὁμολογίαν ὄχι μόνον τοῦ καλοῦ καὶ ἀληθοῦς ἀλλὰ καὶ τοῦ ψευδοῦς καὶ κακοῦ. Ἐκ τῆς κατὰ τύπον λογικῆς ἀκολουθίας τοῦ συμπεράσματος πρὸς τὰς ἐξ ὧν συμπεραίνομεν προτάσεις δὲν ἔπεται, ὡς γνωστόν, καὶ ἡ πραγματικὴ τοῦ περιεχομένου του ἀλήθεια. Τὰ συμπεράσματα τοῦ παρὰ Πλάτωνι Θρασυβούλου, ὅτι ἡ μὲν σωφροσύνη εἶναι ἡλιθιότης ἢ δὲ δικαιοσύνη γενναία εὐή-

θεια, είναι επίσης σύμφωνα και όμολογα προς τε έαυτά και τους έξ ών προέρχονται όρους, ως είναι και τὰ του Σωκράτους, ότι ή μέν δικαιοσύνη είναι άρετή ή δέ άδικία κακία²².

Έπειτα, εξακολουθει ό Πλωτίνος, κάλλος ψυχής είναι (πάλιν κατά Πλάτωνα) πᾶσα αύτῆς άρετή και κάλλος άληθινώτερον ή τὰ πρόσθεν. Άλλ' άρεται είμπορούν ποτε νά ήναι σύμμετροι προς άλλήλας, ως είναι τὰ μεγέθη ή οί άριθμοί, εις ούς υπάγουσι τήν συμμετρίαν οί ως αίτίαν του καλου πρεσβεύοντες αύτήν²³; Τό τε καλόν και τό δίκαιον είναι πράγματα άμεγέθη, έπομένως άνεπίδεκτα ιδιότητος οία έστιν ή συμμετρία. (Ένν. IV, 7, 8. σελ. 463 ένθα και αί άποδείξεις). Έπειτα και περι τῆς ψυχής αύτῆς: Τό λεγόμενον, ότι έχει πλείονα μέρη δέν μάς δίδει τό δικαίωμα νά έξηγήσωμεν τό κάλλος αύτῆς βασιζόμενοι επί συμμετρίας τινός ύφισταμένης μεταξύ τών μερών της. Πλείονά τινα, όπως ώσι σύμμετρα ή όμολογα προς άλληλα, προϋποθέτουσι κοινόν τινα λόγον, έν μέτρον δηλ. κοινόν καθ' ό νά μετρώνται, όπως εύρίσκηται ή μεταξύ των σχέσις. Άλλά ποίος λοιπόν είναι, ως προς τὰ μέρη τῆς ψυχής, ό κοινός ούτος λόγος, καθ' όν γίνεται ή κρᾶσις²⁴ αύτῶν ούτως ώστε νά προκύπτει ή

22. Ό Πλωτίνος αναφέρεται προφανώς εις τὰ παρὰ Πλατ. έν Πολιτ. I. 348. C. D. ένθα όμως ό Θρασύβουλος συμπεραίνει, ότι ή μέν δικαιοσύνη είναι γενναία εύήθεια ή δ' άδικία εύβουλία. Πρβλ. ως προς τήν διαφοράν ταύτην Gruezer σελ. 158.

23. Ίδε περι τούτου κατωτέρω.

24. Ίδε κατωτέρω.

πρὸς ἄλληλα συμμετρία των; Καὶ τέλος πάντων: Τὸ κάλλος τοῦ νοῦ²⁵ χωριστοῦ πάσης σχέσεως καὶ ἀναφορᾶς, μεμονωμένου καὶ ἀμεροῦς ἐν τῇ τελείᾳ αὐτοῦ ἐνότητι, τὸ ἀμήχανον τούτου κάλλος ἐν τίνι συμμετρίᾳ ἔχει τὴν ἑαυτοῦ γένεσιν;

Πρὶν ἢ γνωρίσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ θαυμαστὸν τοῦτο κάλλος, οὕτως ἀπροόπτως εἰσαγόμενον ἐνταῦθα, ἀξίζει βεβαίως τὸν κόπον νὰ μάθωμεν τίνες εἶναι οἱ καθ' ὧν ὁ Πλωτῖνος ἀποτείνει τὴν θερμὴν καὶ ἐπίμονον ταύτην πολεμικὴν του.

Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων τόσον ὁ Πλάτων ὅσον καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀπέδωκαν εἰς τὸ σύμμετρον καὶ μεμετρημένον σπουδαίαν καλλολογικὴν σημασίαν²⁶. Οὕτω λέγεται ἐπὶ παραδείγματι ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος. Φιληβ. 64, C. ὅτι μετριότης (τὸ μεμετρημένον) καὶ ἕνθετος κάλλος δῆπου καὶ ἀρετὴ πανταχοῦ συμβαίνει γίνεσθαι. Ἐπίσης ἐν Τιμαίῳ 87. C. ὅτι τὸ καλὸν οὐκ ἀμετρον, καὶ τ' ἀνάπαλιν ἐν Σοφιστῇ 228, A, ὅτι τὸ ἀμετρία γένος πανταχοῦ δυσειδές, καὶ τέλος ἐν τῷ Πολιτικῷ 284, B, ὅτι ἢ τε πολιτικὴ καὶ ἢ ὑφαντικὴ τὸ μέτρον σώζουσαι πάντα ἀγαθὰ καὶ καλὰ ἀπεργάζονται. Ἐν τούτοις ἐξ οὐδενὸς τῶν χωρίων τούτων προκύπτει, ὅτι ὁ Πλάτων ἐταύτιζε τὸ καλὸν μετὰ τῆς συμμετρίας, πολὺ ὀλιγώτερον, ὅτι ἐ-

25. Ἴδε τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον.

26. Ἴδ. περὶ μὲν τοῦ Πλάτωνος E. Müller Geschichte der Theorie der Kunst I. σελ. 63 καὶ ἐξῆς, περὶ δὲ τοῦ Ἀριστοτέλους τὸν αὐτόν, II, σελ. 95 καὶ ἐξῆς.

ξέλαβε τὴν τελευταίαν ὡς μόνην αἰτίαν τῆς τοῦ καλοῦ γενέσεως. "Ἄλλως τε γνωρίζομεν, ὅτι δεύτερον πρὸς τῇ συμμετρίας στοιχείον τοῦ καλοῦ ἀπαραίτητον ὑπάρχει παρὰ Πλάτωνι τὸ τέλειον²⁷.

Ὁ Ἀριστοτέλης θεωρεῖ μὲν καὶ αὐτὸς τὴν συμμετρίαν ὡς ἐν τῶν οὐσιωδεστέρων στοιχείων τοῦ καλοῦ, διδάσκων (Μεταφ. XIII, 3) ὅτι τοῦ καλοῦ μέγιστα εἶδη τάξις καὶ συμμετρία καὶ τὸ ὠρισμένον, εὕρισκει δὲ τὸ κάλλος πότε μὲν ἐν μεγέθει καὶ τάξει, (Ποιητ. VII, 8), πότε δὲ ἐν πλήθει καὶ μεγέθει, (Πολιτ. VII, 4) οὐδαμοῦ ὅμως ταυτίζει ἐν ἐκ τῶν στοιχείων τούτων μετ' αὐτοῦ τοῦ καλοῦ. Ἀπεναντίας ἐν τοῖς Νικομαχείοις, ἠθικοῖς IV, 3, ποιεῖται διάκρισιν μεταξὺ κάλλους καὶ συμμετρίας ἐν οἷς λέγει ὅτι: *Τὸ κάλλος ἐστὶν ἐν μεγάλῳ σώματι. Οἱ μικροὶ δ' ἀστεῖοι καὶ σύμμετροι καλοὶ δ' οὐ.*

"Ἄρα κατ' οὐδετέρου τῶν φιλοσόφων τούτων ἡδύνατο νὰ καταφέρηται ὁ Πλωτῖνος χωρὶς νὰ ἦναι ἄδικος. Ἄλλως τε θὰ ἴδωμεν αὐτὸν μετ' ὀλίγον ἀναγνωρίζοντα τὰς ἀρετὰς τῆς συμμετρίας ἔστω καὶ μέχρι τινὸς μόνον, ἀλλ' ὅπως δήποτε, ὑπὸ τὸ αὐτὸ περίπου πνεῦμα, ὑφ' ὃ εὔρομεν αὐτὴν ἐκτιμωμένην παρὰ Πλάτωνι.

Ἀληθῶς ἐξ ὧσων παρεθέσαμεν ἀνωτέρω, ἐρμηνεύοντες καὶ σχολιάζοντες καὶ ταύτην τὴν φορὰν μᾶλλον ἢ παραφράζοντες τὸν Πλωτῖνον, οὐδεμία ὑπολείπεται ἀμφιβολία, ὅτι τόσον ἡ αὐστηρὰ κριτικὴ ὅσον καὶ τὰ ἐπιχειρήματά του, ἀποβλέπουσιν ἐκείνην κυρίως τὴν διδα-

27. Ἰδ. Müller ἐνθα ἀνωτέρω, I, σελ. 65. Zeller III σελ. 797.

σκαλίαν, καθ' ἣν ἡ συμμετρία εἶναι γενετική τοῦ καλοῦ αἰτία, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰσθητῷ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἠθικῷ καὶ τῷ νοητῷ κόσμῳ· καὶ εἶναι τοῦτο δυνάμει τῶν ἐν αἷς ἐκδηλοῦται καὶ δι' ὧν ἐκ τῶν προτέρων ὀρίζεται μαθηματικῶν σχέσεων. Τοιαῦτά τινα ὁμως ἐδίδασκον ἰδίως οἱ Στωϊκοὶ φιλόσοφοι. Ἐκφράσεις τινές τοῦ Πλωτίνου ἐν τοῖς ἀνωτέρω, οἷον τὰ περὶ τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς καὶ τῆς κράσεως αὐτῶν εἰρημένα τρέπουσιν ἀμέσως τὴν προσοχὴν ἡμῶν πρὸς τὰ τῆς Στοᾶς ὑλιστικὰ δόγματα, τὰ δ' ἐπόμενα δικαιολογοῦσι τὴν σφοδρότητα καὶ τὸν ζῆλον μεθ' οὗ ὁ Πλωτῖνος ἀντεπεξῆλθε κατ' αὐτῶν.

Διογένης ὁ Λαέρτιος (VII 100) μαρτυρεῖ διαρρήδην περὶ τῶν Στωϊκῶν, ὅτι: *καλὸν λέγουσι τὸ τελείως συμμετρον*. Καὶ εἶναι μὲν ἐλλιπὲς τὸ χωρίον τοῦτο σήμερον, ὡς ἐφθαρμένον ἀκριβῶς ἐν ταῖς λέξεσι, δι' ὧν ὀρίζεται ἡ ἀριθμητικὴ τῆς συμμετρίας φύσις²⁸, ἀλλὰ δὲν λείπουσιν ἄλλων συγγραφέων μαρτυρίαι περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος καὶ πιθανότατα ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πηγῆς προερχόμεναι. Οὕτως εἶναι στωϊκὸν τὸ τοῦ Πλουτάρχου (Περὶ τοῦ ἀκούειν, σελ. 46. C.) ὅτι «ἐν ἔργῳ παντὶ τὸ μὲν καλὸν ἐκ πολλῶν, οἷον ἀριθμῶν εἰς ἓνα καιρὸν ἠκόντων, ὑπὸ συμμετρίας τινὸς καὶ ἀρμονίας ἐπιτελεῖται, τὸ δ' αἰσχροὺν ἐξ ἑνὸς τοῦ τυχόντος ἐλλείποντος ἢ προσόντος ἀτόπως εὐθύς ἐτοίμην ἔχει τὴν γένεσιν». Τὴν Στοᾶν ἐνθυμίζει καὶ τὸ τοῦ Μ. Βασιλείου (Ἑρμ. εἰς Ἡσαΐαν κεφ.

28. Ἰδ. Creuzer σελ. 149 καὶ ἐξῆς. Τὸ χωρίον εὐρηταὶ καὶ παρὰ τῷ Overbeck: Die antiken Schriftquellen ect. σελ. 171.

5) «κάλλος ψυχῆς τὸ κατ' ἀρετὴν σύμμετρον» καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ τοῦ Ἰσιδώρου (Ἐπιστ. III. 131) ὅτι «ὥσπερ τοῦ σωματικοῦ κάλλους ἢ τῶν μελῶν συμμετρία, οὕτω καὶ τοῦ ψυχικοῦ κάλλους ἔσχατος ὅρος ἢ τῶν ἀρετῶν συμμετρία». Ἐνθα ὁμως οἱ χριστιανοὶ θεολόγοι, ἀντεκατέστησαν τὰ μέρη τῆς ψυχῆς διὰ τῶν ἀρετῶν ἕνεκα εὐνοήτων λόγων. Τέλος πάντων τά: «ὥσπερ τὸ κάλλος τοῦ σώματός ἐστι συμμετρία τῶν μελῶν καθεστῶτων αὐτῷ πρὸς ἀλληλά τε καὶ πρὸς τὸ ὅλον, οὕτω καὶ τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος ἐστὶ συμμετρία τοῦ λόγου καὶ τῶν μερῶν αὐτοῦ πρὸς ὅλον τε αὐτοῦ καὶ πρὸς ἀλληλα» ἀποτελοῦσιν ἓν ἐκ τῶν δογμάτων τοῦ Ζήνωνος καὶ τῶν λοιπῶν στωϊκῶν, ὡς γράφει ὁ Στοβαῖος. (Ἠθικ. II. κεφ. 6).

Ἐν τούτοις οὐχὶ κατὰ τοῦ Ζήνωνος, οὐδὲ γενικῶς καθ' οἴου δήποτε τῶν στωϊκῶν ἀντεπεξῆλθεν ὁ Πλωτῖνος. Ἦδη ὁ ὑπ' αὐτοῦ παρατεθεὶς ὅρος: κρᾶσις τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς ὑποδηλοῖ τὴν τῆς Στοᾶς αἵρεσιν, ὅπως διεμόρφωσεν αὐτὴν ὁ Χρύσιππος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κιτιέως.

Τὸ περὶ τούτου τεκμήριον διέσωσεν ἡμῖν ὁ Γαληνὸς ἐν τῷ «περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων», V, 3, ἐνθα λέγει, ὅτι ὁ Χρύσιππος συνέχεε τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς μετὰ τῆς ὑγείας αὐτῆς, ἐνῶ ἐν τῷ σώματι ἐποιεῖτο διάκρισιν μετὰ τὴν ὑγείας καὶ κάλλους· ὅτι ὁμως, ὅπως ἐν τῷ σώματι οὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἐτίθετο τὴν ὑγείαν ἐν συμμετρίᾳ τινὶ ὑπ' ἀριθμῶν γιγνομένη μαρτυρεῖ μὲν τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Στοβαίου, μαρτυρεῖ δὲ λεπτομερέστερον πάντων ὁ Κικέρων (Tusculan.

Disput. IV, 13) ἐν οἷς λέγει: «Et ut corporis est quaedam apta figura membrorum cum coloris quadam suavitate, ea quae dicitur polchritudo, sic in animo opiniorum judiciorumque aequabilitas et constantia cum firmitate quaedam et stabilitate, virtutem subsequens, aut virtutis vim ipsam continens pulchritudo vocatur». Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ ἐν πολλοῖς τῇ ἠθικῇ τῆς Στοᾶς ὑποκατακλινόμενος Κικέρων²⁹ ὑπαινίσσεται συγχρόνως τὸν παρὰ Χρυσίππῳ τόνον, ἡγουν ἰσχὺν τῆς ψυχῆς, ἐξ ἧς οἱ Στωϊκοὶ παρῆγον τὰς ἀρετὰς καὶ περὶ ἧς ἐφρόνουν, ὅτι: ὡσπερ ἰσχὺς σώματος τόνος ἐστὶν ἱκανὸς ἐν νεύροις, οὕτω καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἰσχὺς τόνος ἐστὶν ἱκανὸς ἐν τῷ κρίνειν καὶ πράττειν καὶ μή. (Στοβ. Ἐκλ. II, 110 καὶ Zeller. Die Philos. d. G. IV. S. 119).

Ἐὰν τώρα εἰς τὰ ἀνωτέρω ταῦτα προσθέσωμεν, ὅτι ἡ ἰσχὺς αὕτη ἐγγίγνεται τῇ ψυχῇ, κατὰ τοὺς στωϊκοὺς, ὑπὸ τῆς ἐντάσεως τῶν ἐν αὐτῇ ἀεροειδῶν ὑλῶν ἢ σωματικῶν μορίων, ἐννοοῦμεν εὐκόλως τὸν ὑπέρμετρον τοῦ Πλωτίνου ζῆλον κατὰ τοῦ κύρους τῆς συμμετρίας, ὡς αἰτίας τοῦ καλοῦ. Ἐν τῇ καλολογίᾳ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους τὸ σύμμετρον καὶ ὁμόλογον θὰ ἦτο ὅλως ἀκίνδυνον, ἴσως ἴσως ἀνεκτόν, καὶ ἂν ἀπεδίδετο ἔτι εἰς ἠθικὰς πράξεις ἢ πνευματικὰς ιδιότητας. Παρὰ τῷ Χρυσίππῳ ὅμως ἔπρεπε νὰ πολεμηθῇ, διότι ἐν αὐτῷ ἐπολεμεῖτο κυρίως ὁ παχυλότατος ὑλισμὸς τῆς στωϊκῆς αἵρέσεως. Διότι κατὰ τὴν σχολὴν ταύτην ὄχι μόνον αἰ

29. Zeller. Die Philos. der Griechen. IV S. 278 καὶ 663.

ποιότητες και ιδιότητες τῆς ὕλης εἶναι σώματα, ἀλλὰ σῶμα εἶναι καὶ ἡ ψυχὴ σώματα ἐπίσης αἰ ἕξεις καὶ διαθέσεις, ἐπομένως καὶ αἰ ἀρεταὶ αὐτῆς. Εἰσὶ δὲ σώματα αἰ ἀρεταὶ πρὸ πάντων παρὰ τῷ Χρυσίππῳ, ὅστις «δείκνυσι τὸ πλῆθος τῶν ἀρετῶν τε καὶ κακιῶν γινόμενον οὐκ ἐν τῇ πρὸς τι σχέσει (ὡς ἐποίει ὁ Ἄριστων), ἀλλ' ἐν ταῖς οἰκείαις οὐσίαις ὑπαλλαττομέναις κατὰ τὰς ποιότητας». (Γαληνός ἐνθα ἀνωτέρω, VII, I, 590). Ψυχὴν λοιπὸν ὑλικωτάτην καὶ ἀρετὰς αὐτῆς εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ παρὰ στωϊκοῖς ποιῶ ὑπαγομένης, καὶ ἐπομένως σωματικὰς καὶ ταύτας οὐσας, θὰ παρεδέχετο σιωπηλῶς ὁ Πλωτῖνος, ἐὰν δὲν ἤθελε διαμαρτυρηθῆ, ὡς ἐποίησε τρανῆ τῇ φωνῇ, κατὰ τῆς συμμετρίας ὡς αἰτίας τοῦ καλοῦ.

Ἄλλὰ τί εἶναι λοιπὸν τὸ καλόν, ἀφοῦ δὲν εἶναι ἡ συμμετρία;

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν τί ἐστὶ τὸ καλόν, λέγει ὁ Πλωτῖνος, ἀναλαμβάνων τὴν ἔρευναν ἐξ ἀρχῆς, δέον νὰ ἐξετάσωμεν ὁποῖά τινα εἶναι τὰ εἰδικὰ αὐτοῦ γνωρίσματα. Τὰ δὲ γνωρίσματα ταῦτα λίαν ὀρθῶς ζητεῖ νὰ εὔρη διὰ ψυχολογικῆς μεθόδου, ἥτις φέρει οὐχὶ τὸ πνεῦμα ἀλλὰ μᾶλλον τὰς λέξεις τῆς πλατωνικῆς διδασκαλίας. Ἀληθῶς μόνον ἐκ τῆς ἐπιδράσεως ἣν ἐξασκεῖ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν τὸ καλόν εἶναι ἐλπίς νὰ ὀρίσωμεν τὴν φύσιν αὐτοῦ. Ἄγνωστον λοιπὸν καθὼς μᾶς εἶναι ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τὸ καλόν ἔχει ὁμως τοῦτο τὸ ἀναμφίβολον ψυχολογικὸν γνώρισμα, ὅτι μᾶς γίνεται αἰσθητὸν βολῆ τῇ πρώτῃ (Ἐνν. I. 6. 2.). Τοῦτέστιν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ἀντιλαμβάνεται εὐθὺς ὡς στρέψωμεν τὰς βολίδας τῶν ὀφθαλμῶν

πρὸς αὐτὸ καὶ τὸ ἀναγνωρίζει ὡς κάτι τι περὶ πλέον παρ' ὅ,τι εἶναι ἐν τοῖς ὁρατοῖς λόγου χάριν μόνον τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὸ χρῶμα καὶ πάντα ταῦτα ὁμοῦ ἐν τῇ συμφωνίᾳ καὶ τῇ ἀρμονικῇ των συμμετρίᾳ³⁰. Καὶ ἔχει δίκαιον ὁ Πλωτῖνος: Περὶ τοῦ κάλλους ἐνὸς οἰκοδομήματος ἀποφαινόμεθα πρὶν ἢ μετρήσαντες εὐρωμεν τοὺς ὄρους τῶν ἀναλογιῶν αὐτοῦ· τὴν καλὴν μουσικὴν τὴν ἀπολαμβάνομεν, οὐδὲν εἰδότες περὶ τῶν σχέσεων, καθ' ἃς συντεθέντες οἱ τόνοι ἀπετέλεσαν τὸ μέλος καὶ τὴν ἀρμονίαν. Πολὺ πρὶν ἢ σκεφθῆ περὶ τούτων ἡ ψυχὴ ἀποφαίνεται, λέγει ὁ Πλωτῖνος, περὶ τοῦ μέλους, ὅτι εἶναι καλόν, ὡς εἴαν τὸ ἤξευρε καὶ ἐκ τῶν προτέρων, καὶ ἀναγνωρίζει μόνον τώρα τὸ κάλλος αὐτοῦ ὡς τοιοῦτον, καὶ τὸ ἀποδέχεται, καὶ οἶονεὶ συναρμόζεται πρὸς αὐτό. Φέρεται ἡ ἡμετέρα ψυχὴ πρὸς τὸ καλόν, ὅπως θὰ ἐφέρετο δυστυχῆς ἐξόριστος ἐν ἀπωτάτῃ καὶ ἀξένῳ χώρᾳ, εἴαν συνέβαινε νὰ ἴδῃ ἕξαφνα ἐνώπιόν του ἄνθρωπον ἔχοντα τὴν φυσιογνωμίαν καὶ τοὺς τρόπους, λαλοῦντα τὴν γλῶσσαν καὶ φέροντα τὴν ἐνδυμασίαν τῆς πρὸς ἣν νοσταλγεῖ πατρίδος του³¹. Πρὸ τοιαύτης τινὸς ἐμφανίσεως ὁ νοσταλγῶν ἐξόριστος δὲν σκέπτεται, δὲν ἐνδοιάζει, ἀλλὰ σύρεται ἀ-

30. Ὅτι οὐχὶ πᾶσα ψυχὴ κατὰ τὸν αὐτὸν βαθμὸν καὶ τρόπον θὰ τὸ ἴδωμεν προϊόντες. Πρβλ. Ἐνν. IV, 4, σελ. 430.

31. Ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην παραβάλλει ὁ Πλωτῖνος τὴν ψυχὴν μὲ τὸν πεπλανημένον Ὀδυσσεῆα, ὅστις μὲ ὅλα τὰ θέλγητρα τῆς Κίρκης καὶ τῆς Καλυψοῦς παρ' αἷς ἄκων διατρίβει, ἀδιακόπως ἐμφορεῖται ὑπὸ τοῦ διακαοῦς πόθου νὰ φύγῃ φίλην ἐς πατρίδα. Ἐνν. I. 6. 8. σελ. 57.

κράτητος πρὸς τὸ ὅποιον βλέπει ἄτομον καὶ τὸ προσοικειοῦται ἐκ πρώτης ὄψεως: Εἶναι ὁ πατριώτης του, εἶναι ὁ ἀδελφός του· ἐσωτερικὴ τις φωνὴ τὸν καλεῖ πρὸς αὐτόν³².

Ὅλως διόλου τὸ ἐναντίον πρὸ τῆς θεᾶς τοῦ αἰσχροῦ. Τοῦτο εὐθύς ὡς τὸ ἴδη ἡ ψυχὴ τὸ ἀποδοκιμάζει καὶ ἀρνεῖται νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ ὡς οἰκεῖον ἑαυτῇ καὶ ἀνανεύει ἀπ' αὐτοῦ, οὐ συμφωνοῦσα καὶ ἀλλοτριούμενη, ἀκριβῶς ὡς περιγράφει ἐν τῷ συμποσίῳ τοῦ Πλάτωνος, σελ. 206 C.D. ἢ Διοτίμα τὰ κυοῦντα.

Ἡ σύμφυτος αὕτη τῆς ψυχῆς ἀντιπάθεια μὲν πρὸς τὸ αἰσχρόν, συμπάθεια δὲ πρὸς τὸ καλὸν δὲν ἐξηγεῖται ἄλλως, συμπεραίνει ὁ Πλωτῖνος, παρὰ διότι μεταξὺ ψυχῆς καὶ κάλλους ὑπάρχει τις ὁμοιότης, ὑπάρχει τις συγγένεια. Καὶ ὁποίου εἶδους εἶναι ἡ ὁμοιότης αὕτη καὶ ὁποίου βαθμοῦ ἡ συγγένεια; Ἡ μὲν ὁμοιότης συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι τό τε κάλλος καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι καλά, ἀπαντᾷ ὁ ἡμέτερος φιλόσοφος· ἡ συγγένεια ὅμως εἶναι φυσικὴ, εἶναι συγγένεια καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Διότι τὸ καλὸν κατάγεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους, ἐξ οὗ καὶ ἡ ψυχὴ — καὶ ἰδοὺ πῶς.

32. Περὶ τῆς κλητικῆς τοῦ καλοῦ δυνάμεως πρβλ. Πλατ. ἐν Κρατύλῳ σελ. 416 C. Ὁ Ἑρμείας ἐν Φαίδρῳ, σελ. 65, ἀναφέρων τὴν παροιμίαν φίλον γὰρ τὸ καλὸν προσθέτει αὐτὰς τὰς λέξεις τοῦ Πλωτίνου: κλητικὸν ὃν εἰς ἑαυτὸν καὶ ἐπιστρεπτικόν, δι' ὃ καλὸν λέγεται παρὰ τὸ καλεῖν. Creuzer ἐν τῇ Praeparatione τοῦ περὶ τοῦ καλοῦ βιβλίου τοῦ Πλ. σελ. XIX.